

06.02.2024р. Гр.35. Всесвітня історія. Уроки №14-15.

Тема: 1. Практичне заняття. «Тоталітарні режими: державний контроль над публічним життям і суспільною свідомістю».

2. Узагальнення.

1. Поняття "тоталітаризм" вперше виникає в оточенні Муссоліні в середині двадцятих років. При цьому Муссоліні спирався на філософські праці одного з провідних ідеологів італійського фашизму Джованні Джентіле. Проте в Німеччині цей термін не прижився, так як Гітлер не любив запозичень і вважав за краще визначати свій режим як авторитарний. А з 1929 року, починаючи з публікації в газеті "Таймс", цей термін стали застосовувати і до політичного режиму Радянського Союзу. З політичної публіцистики цей термін запозичується в науку для характеристики фашистських режимів і Радянського Союзу. На симпозіумі, організованому Американським філософським товариством в 1939 році, вперше була зроблена спроба дати наукове трактування тоталітаризму. Так у одній з доповідей він був визначений як "повстання проти всієї історичної цивілізації Заходу." Статус же наукової концепції за цим терміном утвердилось на зібранні в 1952 році в США політологічним симпозіумом, де тоталітаризм був визначений як "закрита і нерухома соціокультурна і політична структура, в якій всяка дія, - від виховання дітей до виробництва і розподілу товарів - прямує і контролюється з єдиного центру". Взагалі ж тоталітаризм можна визначити, як суспільно-політичний лад, при якому держава повністю підпорядковує собі всі сфери життя суспільства і окремої людини. Тотальний - від латинського слова *totalis* — і означає загальний, всеосяжний. Саме всеосяжністю тоталітаризм відрізняється від всіх інших відомих історії форм державно-організованого насильства — деспотії, тиранії, абсолютистської, бонапартистської і військової диктатур. Всяка тоталітарна ідеологія містить у собі заклик, заснований на категоричне неприйняття існуючого стану речей і спрямований на завоювання світу задля побудови "світлого майбутнього". Немаловажним компонентом тоталітарної ідеології є формований

їй "образ ворога", який допомагає режиму згуртувати суспільство перед міфічною загрозою з боку шкідників і диверсантів всередині суспільства або з боку зовнішнього оточення. В ім'я проголошуваних ним піднесених цілей тоталітарний режим вважає можливим систематично порушувати не тільки цивільні права, але й права людини. Центральною ідеєю тоталітаризму у всіх його різновидах стає повне підпорядкування кожної окремої людини і всього суспільства в цілому абсолютному контролю з боку державної влади. Тоталітарне правління не терпить ніякої опозиції, тому головною метою тоталітарних партій стає досягнення безроздільного панування над апаратом державної влади. Встановлення однопартійної системи - ключовий захід, від якої залежить саме існування тоталітарної держави. Тому, будучи раз встановленою, однопартійна система захищається всіма доступними сучасній державі силами і засобами. На кожну вимогу ліквідувати однопартійну систему і відновити демократію з притаманною їй багатопартійністю, тоталітарний режим дивиться як на пряме посягання на основи державної безпеки. Такі вимоги оголошуються антинародними і антидержавними і караються особливо жорстко і нещадно, бо терористична диктатура не може бути міцною, якщо валиться її фундаментальна основа - однопартійна система. Характерні особливості тоталітарних держав. Наявність збігів у способах організації та функціонування влади дозволяє говорити про те, що незважаючи на відмінність ідеологій, а іноді й на непримиренну ворожнечу між ними, тоталітарні держави подібні за своїм політичним структурам і методів управління. Ця схожість виявляється в спільності таких ознак: Насильницьке встановлення однопартійної системи, коли всі політичні партії, крім панівної, усуваються з політичної сцени, після чого монопольне право на державну владу закріплюється за однією єдиною партією, як правило, очолюваною лідером харизматичного складу; Зрощування панівної партії з державою, коли партійні органи здійснюють повний контроль над органами державного управління або повністю підміняють їх, беручи управління безпосередньо на себе; Уніфікація суспільного життя, коли всі незалежні громадські організації розпускаються, а залишаються і створюються лише такі, в яких забезпечується

монопольний вплив правлячої партії та її ідеології;Встановлення авторитарного способу мислення, коли які б то не було дискусії з суспільно-політичних питань категорично забороняються, ідеологія правлячої партії оголошується єдино вірним вченням, а вищим авторитетом по усіх без винятку питань проголошується партія і її черговий вождь;Створення потужного репресивного апарату, спрямованого на придушення всякого реального і навіть потенційного опору режиму, широке застосування превентивних репресій, спрямованих не тільки проти окремих особистостей, а й проти цілих класів населення або навіть цілих народів;Встановлення всеосяжного контролю над усіма засобами масової комунікації та інформації пресою, радіо, кіно, телебаченням. "Держава-механізм" і "державо-організм"За своєю структурою тоталітарна держава є найдосконалішою і найжорстокішою політичною системою, призначеної для придушення людської особистості і народу в цілому. Вона нагадує добре вивірений механізм, що працює безвідмовно і точно, поки його ланки справні, а їх взаємодії ніщо не заважає. Однак виключно тісний взаємозв'язок всіх ланок політичної організації тоталітарної держави робить його вельми чутливим навіть до самих незначних збоїв і порушень. Тоталітарна держава виглядає монолітним і твердим, але його твердість може бути оманливою, подібно тендітної твердості скла. Через колосальні внутрішні напруження і занадто жорсткого зчеплення частин державного механізму навіть незначні порушення в одному його ланці загрожують цілісності всієї системи. Звідси постійний страх і викликана цим страхом нещадна жорстокість тоталітарного режиму до всіх проявів незгоди. Звідси різка нетерпимість до лібералізму, багатопартійності, плюралізму, бо для тоталітаризму смертельно небезпечно все, що складає основу нормального життя правової держави. Риси режиму. Німеччина, Італія, СРСР. Однопартійна диктатура А) ієрархічність. Б) Гітлер та Муссоліні втілювали в собі і націю, і партію, і державу ;В) Гітлер та Муссоліні – основа партії чільних елемент держави ;Г) збережено і створено ряд «дружніх» партій. А) ієрархічність була менш відвертою;Б) імітація партійної демократії, з'їзди, вибори, керівника партії;В) вище за всі народні маси;Г) заборона політичних партій, крім КПРС.

Політичний контроль. Основа – довіра або страх до лідера. Вибори – голосування заздалегідь визначених владою кандидатів. Жорстока цензура. Закони видають вождь або партія. Риса режиму. Німеччина, Італія, СРСР. Однопартійна диктатура А) ієрархічність. Б) Гітлер та Муссоліні втілювали в собі і націю, і партію, і державу ;В) Гітлер та Муссоліні – основа партії чільних елемент держави ;Г) збережено і створено ряд «дружніх» партій. А) ієрархічність була менш відвертішою;Б) імітація партійної демократії, з'їзди, вибори, керівника партії;В) вище за всі народні маси;Г) заборона політичних партій, крім КПРС.

Політичний контроль. Основа – довіра або страх до лідера. Вибори – голосування заздалегідь визначених владою кандидатів. Жорстока цензура. Закони видають вождь або партія . Контроль над економікою. Не посягали на приватну власність , але власники поставлені в такі рамки, що повинні були обслуговувати систему. Заборона приватної власностіОдержання господарства. Втрата самостійності провідними галузями господарства у виборі форм виробництва та збуту продукції;Репресії та переслідування. Гестапо (державна таємна поліція)СС (охоронні загони)СА (штурмові загони)СД(нацистська служба безпеки)Особливий трибунал. НКВС (Народний комісаріат внутрішніх справ). Вторгнення у приватне життя людини. А) Вплив на розум і почуття людини через пресу, кіно та телебачення;Б) Формування «homo totalitaricus»: віра в ідеальне суспільство. Патологічна прихильність до авторитету. Розрив з минулим. Зневага до інтелекту Покірність. Шаблоне мислення. Боротьба з «ворогами»Євреї,Заможні західні держави«Троцькісті»,«Шпигуни». Головне – служіння ідеї.«Тисячолітній рейх»,«Великий Рим»,«світова комуна».

Проблема тоталітаризму — це, по суті, глобальна проблема. Будь-який тоталітарний режим, навіть в невеликій і далекій країні, в нашу епоху є серйозною загрозою всьому людству. Тому на зміну принципу невтручання у внутрішні справи інших держав повинні прийти — стосовно всіх країн світу без виключення — принципи пріоритету прав людини і законності міжнародного втручання у випадках масових і систематичних порушень цих прав. Усунення загрози тоталітаризму — це значною мірою проблема ліквідації величезного розриву в рівнях соціально-економічного розвитку в

світі, надання відсталим країнам і регіонам можливостей підтягування до рівня передових, запобігання війнам, екологічним катастрофам. У цих цілях необхідне максимальне об'єднання зусиль всього людства. А десятки мільйонів людських життів, що є далеко неповний підсумок правління людиноненависницьких тоталітарних режимів, має слугувати пересторогою і нагадуванням людству, що може статися, коли в жертву корисливим інтересам окремих політиків приносяться загальнолюдські цінності.

2.Тести:

1. Укажіть політичного діяча, який був лідером нацистів у Німеччині

Б. Муссоліні

Ф. Франко

А. Гітлер

П. Гінденбург.

2. Яке положення називає одну з характерних рис політики "воєнного комунізму:

- уведення продподатку

-відновлення грошового обігу

-загальна трудова повинність

-передача земельних ділянок селянам.

3. У якому році виник італійський фашизм?

-1917 році

-1918 році

-1919 році

-1920 році.

4. У якій країні було організовано «півний путч»?

-Італія

-Німеччина

-Франція

-Великобританія.

5. Укажіть назви 2 держав, де було встановлено тоталітарні режими у міжвоєнний період

-Австрія

-Радянський Союз

-Франція

-Німеччина.

6. Який президент США запровадив політику "Нового курсу"?

а) В. Вільсон

б) Ф. Рузвельт

в) Г. Гувер

г) В. Гардінг.

7. Союз Радянських Соціалістичних Республік було створено в

а) 30.12. 1919 р

б) 30.12. 1920 р.

в) 30.12. 1921 р.

г) 30.12. 1922 р.

8. Розташуйте події в хронологічному порядку:

А Ризький мир, Б заколот Корнілова, В Брест-Литовський мир

Г утвердження сталінського тоталітарного режиму

1Г 2А 3Б 4В 1В 2Г 3А 4Б 1Б 2В 3А 4Г 1А 2Б 3В 4Г.

9. 9. Які імперії припинили своє існування після Першої світової війни?

10. Перелічіть ознаки тоталітаризму та доведіть, що фашистська держава в Італії мала тоталітарний характер.